

*Милан Миловић,
Београд*

**Обезбеђење парничних трошкова када
је тужилац странац
Акџорска кауџија
- Обезбеђење парничних трошкова по Закону о сукобу закона
са прописима других земаља -**

У пракси привредних судова поставља се у бројним предметима питање обезбеђења парничних трошкова од стране тужиоца који је *сијрано љравно лице*.

Обезбеђење парничних трошкова (акторска кауџија) у спору страног држављанина или правног лица регулисано је одредбама чл. 82. до 85. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља ("Службени лист СФРЈ", бр. 43/82, 72/82 и "Службени лист СРЈ", бр. 46/96).

Иако је пред нама, у савременом тренутку, поновно препознавање себе на светској позорници на којој се догађају судари идеја и праксе који показују право значење онога што се дешавало, дешава и онога што тек долази - вредно је, и у погледу тзв. актерске кауџије имати у виду и нашу досадашњу праксу. Ово са уверењем да се и у овом домену и на законодавном плану и у судској пракси може и мора да оствари општи циљ постизања равномерности и складности. Реч је о хармонизацији која би повезивала мало и велико, далеко и блиско, снажно и слабо, скривено и обелодањено - дакле свет у коме све напред речено једно без другог није могуће.

По чл. 82. наведеног закона кад страни држављанин или лице без држављанства које нема пребивалиште у СРЈ покреће парницу пред судом СРЈ дужан је да туженом, на његов захтев, обезбеди парничне трошкове. Тужени је дужан да зах-

тев за обезбеђење трошкова постави најдоцније на припремном рочишту, а ако оно није одржано - на првом рочишту за главну расправу пре него што се упусти у расправљање о главној ствари, односно чим је сазнао да постоје претпоставке за тражење обезбеђења. Обезбеђење парничних трошкова даје се у новцу, али суд може да одобри да се обезбеђење даје и у другом погодном облику.

Битно је истаћи да поменути закон сасвим одређено предвиђа када тужени нема право на обезбеђење наведених парничних трошкова (члан 83.), то су следећи случајеви:

- ако у држави чији је држављанин тужилац југословенски држављанин нису дужни да дају обезбеђење;
- ако тужилац ужива у СРЈ право азила;
- ако се тужбени захтев односи на потраживање тужиоца из његовог радног односа у СРЈ;
- ако су у питању брачни спорови о утврђивању или оспоравању очинства или материнства и ако је у питању законско издржавање и
- ако је у питању менична или чековна тужба, противтужба или издавање платног налога.

Суд ће у случају да усвоји захтев за обезбеђење парничних трошкова (члан 84.) одредити износ обезбеђења и рок у коме се обезбеђење мора дати, а упозориће тужиоца на последице које закон предвиђа ако не буде доказано да је обезбеђење дато у одређеном року. У случају да тужилац у одређеном року не докаже да је дао обезбеђење за парничне трошкове, сматраће се да је тужба повучена, односно да је тужилац одустао од правног лека ако је захтев за обезбеђење стављен тек у поступку поводом правног лека. Тужени који је благовремено ставио захтев да му тужилац обезбеди трошкове није дужан да настави поступак у главној ствари све док се правоснажно не одлучи о његовом захтеву, а ако захтев буде усвојен - док тужилац не положи обезбеђење. Ако суд одбије захтев за обезбеђење парничних трошкова, може одлучити да се поступак настави и пре него што решење о одбијању постане правоснажно .

Страно правно лице има право на ослобађање плаћања парничних трошкова под условима узајамности.

У случају сумње у постојање узајамности, у погледу ослобођења од плаћања парничних трошкова објашњење даје савезни орган за послове правде (чл. 85.). Наведена узајамност - реципроцитет није услов за остваривање права на ослобођење од плаћања парничних трошкова ако страни држављанин има пребивалиште у СРЈ. Лице без држављанства има право на ослобађање од плаћања парничних трошкова ако има пребивалиште или боравиште у СРЈ.

Према изложеном у чл. 83. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља практично су акцептиране све конвенције и билатерални уговори који се односе на питања решења ослобађања од парничних трошкова, а које је закључила наша земља.

Ослобођење од давања обезбеђења парничних трошкова односи се и на државне потписнице хашких конвенција о грађанском судском поступку.

Савезна република Југославија, према чл. 16. Устава СРЈ - у доброј вери испуњава обавезе које произлазе из међународних уговора у којима је она страна уговорница. Ово се протеже и на раније уговоре о правној помоћи и конвенције по тим и сличним питањима (са Аустријом, Бугарском, Великом Британијом, Италијом, Турском, Француском, Грчком, Мађарском, Румунијом, Пољском, Алжиром, Монголијом, Кипром итд.).

Уколико постоје уговори, споразуми или конвенције које регулишу питања која се односе на обезбеђење парничних трошкова између СРЈ и одређених земаља односно уколико је реч о државама потписницама хашких конвенција о грађанском судском поступку (које је ратификовала и наша земља) није потребно утврђивање постојања односно непостојања реципроцитета по питањима обезбеђења парничних трошкова.

Пракса судова

Решење о усвајању захтева туженог - домаћег правног лица за обезбеђење парничних трошкова (акторске кауције) од тужиоца - иностраног правног лица, мора бити достављено обвезнику плаћања ових трошкова, јер се овакво решење може побијати посебном жалбом.

У образложењу наведене судске одлуке се наводи:

Република Словенија, као бивша федерална јединица настала је издвајањем из бивше СФРЈ која је правни следбеник бивше Краљевине Југославије као потписника Хашке конвенције о грађанском судском поступку од 17.7.1905. године. Стога је и Република Словенија остала и надаље потписник ове конвенције као и СРЈ. Ова конвенција ослобађа све потписнице обавезе обезбеђења трошкова поступка.

Жалба је основана.

Обезбеђење парничних трошкова у споровима страног држављанина или лица без држављанства које нема пребивалиште у Југославији регулисано је одредбама члана 82-85. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима ("Службени лист СРЈ", бр. 46/96).

Ако суд усвоји захтев за обезбеђење парничних трошкова решењем ће одредити износ обезбеђења и рок у коме се обезбеђење мора дати и истовремено ће упозорити тужиоца на законске последице ако се не докаже да је обезбеђење дато у одређеном року (члан 84. ст. 1.).

Решење којим се одлучује о захтеву за обезбеђење парничних трошкова може се побијати жалбом (члан 84. став 3. Закона).

Међутим, првостепени суд је на расправном записнику усвојио захтев туженог за обезбеђење актерске кауције али није тужиоцу доставио отправак решења иа-

ко је то био дужан, према одредби члана 343. став 2. Закона о парничном поступку. Такво решење треба да садржи увод, изреку и образложење, како је прописано одредбом члана 345. Закона о парничном поступку.

На такав начин првостепени суд није одлучио о захтеву туженог за обезбеђење парничних трошкова, на шта упозорава и тужилац у својој жалби и стога нису могле наступити последице из чл. 84. ст. 2. условно речено, колизионог закона, нити је првостепени суд могао донети побијано решење.

(Из решења Вишег привредног суда у Београду,
Пж. 4761/97 од 5.10.1997. године).

Савезна Република Југославија и Република Македонија су потписнице Хашке конвенције о олакшању међународног приступа судовима од 25.10.198. године - која предвиђа да се од физичких и правних лица са боравиштем, односно седиштем у некој од држава уговорница не може захтевати плаћање обезбеђења парничних трошкова.

У образложењу наведене судске одлуке се наводи:

Побијаном одлуком одбијен је предлог првотуженог за обезбеђење парничних трошкова у овој правној ствари.

На ово решење жалбу је уложио друготужени због битних повреда одредаба Закона о парничном поступку. Објашњавајући разлоге жалбе навео је да је првостепени суд битно повредио одредбу члана 83. став 2. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, односно погрешно је применио ову одредбу. Да би се ова одредба могла применити нужно је било прибавити објашњење Савезног министарства за правосуђе. По наводима друготуженог БЈР Македонија није настала издвајањем из бивше СФРЈ већ отцепљењем у поступку супротном важећем Уставу. Зато она није правни следбеник бивше СФРЈ, нити је потписала Хашку конвенцију о грађанско судском поступку од 17.7.1995. године. Такође сматра да је учињена и битна повреда одредаба Закона о парничном поступку из члана 354. став 1. па са свих ових разлога предлаже да се жалба уважи, побијано решење укине и предмет врати првостепеном суду на поновно одлучивање.

Жалба туженог није основана.

Првостепени суд је правилно поступио када је одбио предлог првотуженог за обезбеђење парничних трошкова у овој правној ствари.

Савезна Република Југославија и Република Македонија су потписнице Хашке конвенције о олакшању међународног приступа судовима од 25.10.1980. године ("Службени лист СФРЈ" - Међународни уговори бр. 4/88), а која предвиђа да се од физичких и правних лица са редовним боравиштем односно седиштем у некој од држава уговорница који би се појавили као тужиоци или умешачи пред судом друге државе уговорнице не може захтевати полагање обезбеђења парничних трош-

кова само због тога што су у питању странци или што та лица немају домицил или редовно боравиште у држави у којој је спор покренут (чл. 14. Конвенције).

Стога и из ових разлога неоснована је жалба друготуженог, па је иста одбијена и првостепена одлука потврђена.

(Из решења Вишег привредог суда у Београду, Пж. 10132/97 од 5.11.1997. године).

Између наше земље и Велике Британије постоји конвенција о уређењу међусобне помоћи о вођењу поступка у грађанским и трговачким споровима, па тужилачко предузеће из Велике Британије није дужно да уплаћује акторску кауцију.

У образложењу наведене судске одлуке се наводи:

Решењем првостепеног суда одбијен је захтев туженика за обезбеђење парничних трошкова као неоснован.

Благовременом жалбом тужени побија то решење због погрешне примене члана 83. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља. Наиме, по жалиоцу, првостепени суд захтев туженика за обезбеђење парничних трошкова није доставио тужиоцу на изјашњење чиме је поступљено супротно члану 5. Закона о парничном поступку и учињена је битна повреда поступка из члана 354. став 2. тачка 7. истог закона. У конкретном случају нема противљења тужиоца за обезбеђење трошкова парничног поступка што указује да је првостепени суд по службеној дужности независно од сада тужиоца и његовог интереса донео побијано решење. Надаље жалилац сматра да је првостепени суд погрешно применио одредбу члана 83. став 1. тачка 1. Закона, јер се наведена одредба не може применити на конкретан случај, с обзиром на то да у конкретном случају се као тужилац не појављује страном физичко, већ страном правно лице, те је такође потребно ценити и постојање реципроцитета. Првостепени суд се позива на Конвенцију из 1936. године за коју није наведено где је објављена, а обзиром на годину ратификације означене конвенције се основано може поставити питање њеног обавезивања.

Тужилац је поднео одговор на жалбу наводећи да не стоје наводи туженог да је приликом доношења оспореног решења учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 7. Закона о парничном поступку односно да је донето решење супротно члану 5. Закона о парничном поступку. Предлаже да се жалба туженог одбије као неоснована и побијано решење потврди.

Испитујући побијано решење у смислу члана 381. Закона о парничном поступку у вези члана 365. Закона о парничном поступку и члана 16. Закона о судовима, Виши привредни суд у Београду је одлучио као у изречи овог решења из следећих разлога:

Одредбама Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља ("Службени лист СФРЈ", бр. 43/82, 72/82 и "Службени лист СРЈ", број 46/96) члановима 82. до 84. регулисано је питање обезбеђења парничних трошкова акторске

кауције. Чланом 82. став 2. наведеног закона тужени је дужан да захтев из става 1. овог члана стави најдоцније на припремном рочишту ако припремно рочиште није одржано на првом рочишту за главну расправу пре него што се упусти у расправљање о главној ствари односно чим је сазнао да постоје претпоставке за тражење обезбеђења, а према члану 83. истог закона регулисано је у којим случајевима тужени нема право на обезбеђење парничних трошкова. Између Краљевине Југославије и Велике Британије закључена је Конвенција која је и данас на снази о уређењу међусобне помоћи о вођењу поступка у грађанским и трговачким стварима које су у течају или које могу бити у течају пред односним судским властима од 27.2.1936. године ("Службене новине" број 116/37). Такође постоји и конзуларна конвенција између СФР Југославије и УК Велике Британије и Северне Ирске од 21.4.1965. године ("Службени лист СФРЈ" додатак број 10/66). Према томе, са свих напред изнетих разлога правилно је поступио првостепени суд када је одбио захтев туженика и за обезбеђења парничних трошкова.

(Из решења Вишег привредног суда у Београду Пж. 7958/98 од 21.10.1998. године).

СР Југославија и СР Немачка су чланице Хашке конвенције о олакшавању међународног приступа судовима од 25.10.1980. године, па фирма - тужилац из СР Немачке није дужна да пред привредним судом у СР Југославији уплаћује акторску провизију. Наведена Конвенција важи за СР Југославију, Финску, Француску, Холандију, Немачку, Пољску, Хрватску, Словенију, Македонију, Шпанију и Шведску.

У образложењу наведене судске одлуке се наводи:

Решењем првостепеног суда одбијен је предлог туженог за обезбеђење парничних трошкова.

Благоременом жалбом тужени побија то решење с предлогом да се побијано решење преиначи или укине и врати на поновно одлучивање због нетачно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и због погрешне примене материјалног права. У жалби тужени истиче да држављани наше земље у поступцима код суда у Савезној Републици Немачкој полажу и дужни су да полажу предујам трошкова код суда, да се ове исправе овере код надлежног дипломатског конзуларног органа овереног у форми, што значи да не постоји реципроцитет и реципрочно поступање и понашање између правосудних органа између СРЈ и СР Немачке, па самим тим и то је разлог што се у конкретном случају не поступа тако као што је поступио и првостепени суд. Тужени је полагање трошкова предујма тражио не само из разлога што су у питању странци, већ и из разлога што управо ти странци у овом поступку нису платили таксу на тужбу и таксу на пресуду, а што су били дужни да плате као и казнену таксу. Такође исти странци не плаћају таксе ни пред Оп-

штинским судом у В. у предмету И. 189/97. Тужени сматра да је у интересу државних органа наплата судских такса посебно у износу од 100.000 динара.

Виши привредни суд је одбио жалбу из следећих разлога:

Члановима 82. до 83. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља ("Службени лист СФРЈ", бр. 43/82, 72/82 и "Службени лист СРЈ", бр. 46/96) регулисано је питање обезбеђења акторске кауције односно начин обезбеђења трошкова парничног поступка. Према ставу 2. члана 82. наведеног закона тужени је дужан да захтев из става 1. овог члана стави најдоцније на припремном рочишту, а ако припремно рочиште није одржано на првом рочишту за главну расправу пре него што се упусти у расправљање о главној ствари односно чим је сазнао да постоје претпоставке за тражење обезбеђења. Чланом 83. истог закона прописано је када тужени нема право на обезбеђење парничних трошкова. Правилан је закључак првостепеног суда да тужилац није дужан да обезбеђење парничних трошкова пошто су СР Југославија и СР Немачка чланице Хашке конвенције о олакшавању међународног приступа судовима од 25.10.1980. године ("Службени лист СФРЈ" - Међународни уговори број 4/88). Ова Конвенција односи се на СР Југославију а важи за Финску, Француску, Холандију, Немачку, Пољску, Хрватску, Словенију, Македонију, Шпанију и Шведску. О наплати судских такса води рачуна надлежан суд.

(Из решења Вишег привредног суда у Београду Пж. 8189/98 од 21.10.1998. године).

Република Италија је потписница Хашке конвенције у грађанском судском поступку, па стога није дужна пред привредним судовима у СР Југославији уплаћивати акторску кауцију (предујам трошкова за вођење парничног поступка).

У образложењу наведене судске одлуке се наводи:

Међународна правна помоћ подразумева међусобно комуницирање судова или других надлежних органа који се налазе на територији различитих држава у грађанским породичним и привредним трговачким стварима. Основ за указивање ове правне помоћи су пре свега мултилатерални и билатерални уговори као што је случај у конкретном спорном односу где је седиште тужиоца на територији Републике Италије која је потписница Хашке конвенције о грађанском судском поступку од 1.3.1954. године. Према члану 16. Устава Савезне Републике Југославије, Савезна Република Југославија по доброј вери испуњава обавезе које произлазе из међународних уговора у којима је она страна уговорница. Међународни уговори који су потврђени и објављени у складу са Уставом и опште прихваћена правила међународног права саставни су део унутрашњег правног поретка. Према томе, правилно је поступио првостепени суд када је одбио предлог туженог за полагање акторске кауције, с позивом на одредбу члана 83. Закона о решавању сукоба зако-

на са прописима других земаља ("Службени лист СФРЈ", бр. 43/82, 72/82, "Службени лист СРЈ", бр. 46/96).

(Из решења Привредног суда у Београду Пж. 2732/99 од 8.9.1999. године).

Југославија и Италија су потписнице Конвенције о узајамној правној помоћи у грађанским и управним стварима, па тужилац - инострано правно лице из Италије није дужно да плаћа акторску кауцију.

Из образложења

Према члану 1. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља ("Службени лист СРЈ" бр. 46/96) овај закон садржи правила о одређивању ме-родавног права за статусне, породичне и **имовинске** односно друге материјално правне односе са међународним елементом. Такође, закон садржи и правила о надлежности судова и других органа Савезне Републике Југославије за расправљање односа из става 1. овог члана, правила поступка и правила за признавање и извршење страних судских одлука.

Првостепени суд је правилно применио одредбу члана 83. цитираног закона према ком члану тужени нема право на обезбеђење парничних трошкова у случају закључених билатералних уговора и конвенција.

На конкретни случај мора се применити Конвенција о узајамној правној помоћи у грађанским и управним споровима која је закључена са Италијом дана 3. 12. 1960. године и која има правно дејство и према физичким и према правним лицима. Осим закључене конвенције између ФНР Југославије коју је преузела и СР Југославија и Италијанске Републике о узајамној правној помоћи у грађанским и управним стварима од 3. 12. 1960. године и Југославија и Италија, као земље седишта странака, потписнице су Хашке конвенције о грађанском поступку од 1. марта. 1954. године ("Службени лист ФНРЈ" додаток број 6/62), те је правилно одлучио првостепени суд када је захтев туженог за обезбеђење парничних трошкова одбио као неоснован.

(Из решења Вишег привредног суда у Београду Пж . бр . 480/2000 од 10. фебруара 2000. године)

Конвенција о узајамној правној помоћи у грађанским и управним споровима која је закључена са Италијом 3. марта 1960. године има правно дејство и према физичким и према правним лицима, јер су СРЈ и Италија потписнице Хашке конвенције о грађанском судском поступку од 1. марта 1954. године

Из образложења :

Првостепеним решењем привредног суда одбијен је предлог туженог да се обавезе тужилац да на име обезбеђења парничних трошкова уплати на рачун првостепеног суда износ од 175.000,00 динара.

Благовременом жалбом тужени побија наведено решење због погрешне примене материјалног права . Наводи да је првостепени суд погрешно применио одредбу члана 83. ст. 1. тач. 1. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, јер је у наведеној одредби прописано да тужени нема право на обезбеђење парничних трошкова ако је у држави чији је тужилац држављанин, југословенски држављани нису дужни да дају обезбеђење парничних трошкова . Дакле, реч је о случају ослобађања од обавезе обезбеђења парничних трошкова искључиво када је тужилац страни држављанин **-физичко лице**, с обзиром на то да атрибут држављанства могу имати само физичка лица . Поред тога жалилац у жалби истиче да је првостепени суд пропустио да поступи у смислу члана 83. став 2 . Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља и да затражи тумачење савезног органа управе у погледу постојања репроцитета као услова за примену члана 83. став 1. тачка 1. цитираног закона..

Виши привредни суд је одбио жалбу туженог и посебно истакао и следеће :

Правилно је првостепени суд утврдио чињенично стање и правилно применио материјално право када је одбио предлог туженог којим је тражио да се тужилац обавезе да уплати 175.000,00 динара у депозит суда на име обезбеђења парничних трошкова . Питање обезбеђења парничних трошкова - " акторске кауције " између СРЈ и Италије уређено је Конвенцијом о узајамној правној помоћи у грађанским и управним споровима која је закључена 3. 12 . 1960. године (према одредби члана 1. став 3. исте како је правилно нашао првостепени суд) .

Према томе, правилно је првостепени суд применио одредбу члана 83. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља (" Службени лист СРЈ", број 46/96) . Према том пропису тужени нема право на обезбеђење парничних трошкова , јер је реч о случају закључених билатералних уговора и конвенција којим је то питање уређено како је напред изнето. Наиме, Конвенција о узајамној правној помоћи у грађанским и управним споровима која је закључена са Италијом 3. 12 . 1960. године **има правно дејство и према физичким и према правним лицима** јер су и СРЈ и Италија потписнице Хашке конвенције о грађанском поступку (" Службени лист ФНРЈ " број 6/62). Наведном Хашком Конвенцијом о грађанском судском поступку од 1. 3. 1954. године је предвиђено да земље потписнице, од носно **правна лица којима је седиште у земљама потписницама Конвенције се не могу обавезивати на акторску кауцију.**

(Из решења Вишег привредног суда у Београду Пж. бр. 2019/2000 од 27. 7. 2000. године).

Уместо закључка

Овај рад је, поред осталог, и покушај који је заснован на жељи се сазнањем и разумевањем плодне праксе судова код нас у вези са акторском кауцијом допринесе и продубљеном повезивању токова, односа и облика акторске кауције кроз рад судова (пре свега привредних).

Рад, надам се, није резултат само свестраног сакупљања досадашњег искуства правосудја (уз релевантно и лично учешће аутора као тзв. поступајућег судије у предметима где се одлучивало о акторској кауцији и то и у првом степену а такође и другостепеном поступку по жалбама), већ је и логични изданак једног снажног тока живота код нас без обзира на бројна унутрашња и спољна ограничења .

То није ни покушај да се изношењем проблема и искустава условно речено стара слика света буквално замени новом, већ напор да се установи сагласност искуства у стручној сфери у вези теме "акторска кауција" и то у простору садашњег, прошлог и будућих времена . И постигне склад у случајевима привидно или стварно различитих поступања код само наизглед неповезаних догађаја . Истовремено је и скроман напор да се покуша са очувањем и поштовањем целине у овој правној материји код нас. При томе се не мисли на мимоилажање света који је сведен на средство, већ првенствено на истицање сврхе и акторске кауције баш у том свету и то најшире гледано .